

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра музичного мистецтва

На правах рукопису

СОРОКА ДАРИНА ВАСИЛІВНА
МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР В СУЧАСНОМУ
КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ПАНАСЮК СВІТЛАНА ЛЕОНІДІВНА,
доцент кафедри музичного мистецтва,
кандидат педагогічних наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №

засідання кафедри музичного мистецтва

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри І. Косинець _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ.....	5
1.1. Музичний фольклор як феномен народної творчості: поняття, ознаки.....	5
1.2. Жанри українського музичного фольклору.....	14
РОЗДІЛ 2. МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У СУЧАСНІЙ МУЗИЦІ	18
2.1. Трансформація та адаптація фольклорних мотивів у сучасній академічній музиці.....	18
2.2. Використання народно-музичних елементів у поп-культурі.....	25
2.3.Музичний фольклор у діяльності сучасних українських мистецьких колективів та проєктів.....	31
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми. У період утвердження України як суверенної держави дедалі більше зростає усвідомлення українцями своєї національної ідентичності. Разом з цим пробуджується й посилюється інтерес до багатой фольклорної спадщини, адже саме фольклор є тим фундаментом, на якому формуються духовні цінності народу. Він виступає живою традицією, що поєднує історичний досвід із сучасним буттям людини. Фольклор непомітно пронизує наше повсякденне життя — від обрядів та свят до способів мислення, звичок, моделей поведінки та взаємодії між людьми. Таким чином, у нових соціально-культурних умовах він постає не лише як надбання минулого, а й як важлива складова сучасної культури та самоусвідомлення нації. У сучасних умовах глобалізаційних процесів, цифровізації та зростання культурних комунікацій особливого значення набуває збереження національної ідентичності, традиційних цінностей і духовних надбань народу. Український музичний фольклор є невід’ємною складовою культурної спадщини, що поєднує історичний досвід, художню виразність і морально-естетичні орієнтири нації. Сьогодні він не лише зберігається в автентичних формах, а й активно інтегрується у сучасний мистецький простір — академічний, естрадний, театральний, кінематографічний, хореографічний, візуальний тощо. Відтак, актуальним постає питання вивчення процесів осучаснення та художньої інтерпретації фольклору, визначення його місця у сучасній системі мистецьких цінностей, виявлення механізмів його взаємодії з новітніми художніми практиками. Сьогодні особливої ваги набуває необхідність наукового аналізу закономірностей історичного та етносоціального розвитку української художньої культури, а також вивчення особливостей функціонування в ній різних видів і жанрів народного та професійного мистецтва.

До кола найактуальніших мистецтвознавчих проблем належать питання розвитку й оновлення національно-стильових традицій у творчих школах професійного мистецтва, збереження їхньої спадкоємності та водночас відкритості до новацій. Не менш важливим є й критичне осмислення сучасного

культурно-мистецького життя України, що дозволяє адекватно оцінювати його тенденції, виклики та перспективи.

Мета дослідження – визначити особливості побутування, трансформації та художньої інтерпретації музичного фольклору в сучасному культурному просторі України.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність музичного фольклору як феномена культури.
2. Охарактеризувати жанрову специфіку музичного фольклору.
3. Визначити напрями синтезу музичного фольклору з академічною музикою.
4. Проаналізувати використання народно-музичних елементів у популярній культурі.
5. Дослідити діяльність сучасних українських колективів і митців, які творчо переосмислюють фольклорні традиції.

Об'єкт дослідження – музичний фольклор як складова художньої культури українського народу.

Предмет дослідження – особливості функціонування та художньої трансформації музичного фольклору в сучасному культурному просторі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у спробі комплексного розгляду адаптації та поширення музичного фольклору в сучасному культурному просторі.

Апробація результатів дослідження: За результатами магістерської роботи опубліковано тези «Музичний фольклор як феномен народної творчості». *Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень: матеріали IX Міжнародної студентської наукової конференції.* м.Рівне, 28 листопада, 2025. С. 972 – 974.

Практичне значення. Матеріали окремих розділів дослідження можуть бути використані у ході фахової підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, у процесі проведення лекційних курсів з методики, історії та теорії музики; для розробки методичних рекомендацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

1.1. Музичний фольклор як феномен народної творчості: поняття, ознаки, жанрова система

Поступальний розвиток української культури висуває перед суспільством низку важливих завдань, спрямованих на створення, збереження, поширення та повноцінне засвоєння духовних надбань українського народу. У сучасних умовах ці завдання стають особливо актуальними, адже культура відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості, історичної пам'яті та ціннісних орієнтирів суспільства.

У цьому зв'язку значно зростає потреба у всебічному філософському, етнологічному та мистецтвознавчому осмисленні художньо-культурних процесів, які визначають життя народу. Такий науковий підхід дає змогу глибше зрозуміти сутність культурного розвитку як у віддалених історичних епохах, так і в період нової та новітньої історії. Він дозволяє простежити тяглість традицій, виявити закономірності формування національної культури та визначити її місце в сучасному світовому культурному просторі.

Також важливо звертати увагу на проблему об'єктивного й неупередженого пізнання художнього минулого України. Особливо це стосується формування сучасного погляду на справжні традиції української мистецької культури, з'ясування причин та механізмів її руйнування в різні історичні періоди. Важливим завданням є й аналіз наслідків масштабної ідеологізації культурної сфери за радянської доби, що свідомо спрямовувалася на духовне пригнічення й нівелювання національних цінностей.

Сьогодні актуальним стає процес відновлення, повернення та інтеграції справжніх українських художніх надбань у сучасне культурне життя, адже саме вони становлять основу національної пам'яті й духовної самобутності народу. Для багатьох народів світу, і особливо для українців, які століттями були позбавлені можливості мати власну державність, народна культура та фольклор становили значно більше, ніж просто традицію. Саме в цій духовній скарбниці

концентрувалися творчі сили й життєва енергія різних суспільних верств, а в найтяжчі історичні періоди вона ставала ключовим чинником збереження національної самосвідомості, рідної мови та культурної тяглості.

В умовах тривалої полонізації, русифікації, обмеження прав української освіти, дискримінації шкільництва й витіснення української мови з університетського середовища саме народна культура та пісенний фольклор слугували надійним оплотом духовного опору. Вони підтримували національний дух, передавали з покоління в покоління історичну пам'ять і ставали важливою основою збереження української ідентичності.

Досліджуючи витоки української фольклористики [5;6;7;10;9;26], можна зазначити, що цілісний образ українського фольклору почав формуватися лише після публікації збірників М. Максимовича та фольклористичних праць М. Костомарова, П. Чубинського, Я. Головацького, Ф. Колеси. Важливий внесок у розвиток науки про фольклор зробили І. Франко, Леся Українка та І. Нечуй-Левицький, доповнивши народну творчість новими зразками та розробивши низку теоретичних питань, пов'язаних із її вивченням.

Особливу роль у систематизації та виданні фольклору на початку 90-х років XIX століття відіграв М. Грушевський, а його фундаментальна праця з історії української літератури стала важливим чинником у становленні та розвитку фольклористики як науки. Значний внесок у розуміння історичних і культурних передумов виникнення української народної творчості зробили праці видатних істориків культури І. Крип'якевича та Д. Антоновича, що дозволяє глибше осмислити процеси формування та розвитку національного фольклору[15].

Звертаючись до фольклору, людина відкриває для себе безліч нового, раніше невідомого та досі незвіданого, адже він завжди містить у собі унікальну мудрість поколінь. Фольклор, неповторний як за своєю сутністю, так і за формою, одночасно має вселюдський характер, оскільки невід'ємно пов'язаний із думками, переживаннями, почуттями та уявленнями людини. Він є довічною

пам'яттю людського існування, свідченням духовного розвитку, творчої активності та моральних цінностей народу.

Музичний фольклор виступає не лише як історичний архів досвіду, але й як живе дзеркало культури та способу мислення, що передається від покоління до покоління. Він зберігає образи минулого, традиції, обряди, уявлення про світ і естетичні орієнтири, водночас постійно взаємодіючи із сучасністю та впливаючи на формування національної свідомості [16]. Саме тому музичний фольклор є невичерпним джерелом знань, натхнення та духовного збагачення, здатним поєднувати минуле й сучасне, традиційне й новаторське, локальне й вселюдське.

У сучасному світі, коли під впливом процесів урбанізації та глобалізації фольклорна традиція значно скоротила свій просторовий ареал існування, вона водночас стає об'єктом особливої уваги науки як одна з первинних форм розумового, духовного та емоційного становлення людини. Фольклор відображає основи мислення, світосприйняття та морально-етичні орієнтири народу, накопичені протягом століть, і слугує живим джерелом історичної пам'яті, культурної самобутності та духовного багатства нації.

В умовах сучасного культурного розвитку збереження етнічних традицій набуває виняткового значення. Вони є не лише фундаментом культурної ідентичності окремого народу, а й важливим чинником формування та розвитку світової культурної спадщини загалом. Народна творчість, обряди, пісні, звичаї та інші форми фольклору допомагають людині адаптуватися до соціальних змін, зберегти внутрішню гармонію та зв'язок із власним історичним і духовним корінням.

Більше того, збереження і активне використання фольклорних надбань у сучасному житті сприяє міжкультурному діалогу, взаємозбагаченню різних культур та створенню умов для гармонійного розвитку глобальної культурної спільноти. Таким чином, музичний фольклор стає не лише елементом минулого, а й живим чинником сучасного культурного процесу, що формує ціннісні

орієнтири, підтримує духовну стійкість та сприяє сталому культурному розвитку суспільства.

Термін «фольклор» (від англ. *folk* — народ, *lore* — мудрість, знання) був уперше введений у науковий обіг у 1846 році англійським археологом і етнографом В. Дж. Томсом [26]. Його поява була зумовлена потребою систематизувати та позначити усі прояви народної творчості, які відображають спосіб життя, світогляд та духовні цінності спільноти. З часом цей термін отримав міжнародне визнання і став загальноприйнятим у науковому та культурологічному середовищі, ставши ключовим поняттям для дослідження народної культури та її феноменів.

Музичний фольклор виступає особливо важливим чинником формування національної ідентичності, оскільки концентрує у собі знання, духовні цінності та традиції, передані від покоління до покоління. Він відображає колективний досвід, світосприйняття, уявлення про природу, суспільство та людину, об'єднує усі форми народної творчості — пісні, танці, легенди, міфи, обряди, казки та інші жанри. Фольклор слугує не лише засобом передачі культурних і моральних норм, а й механізмом збереження історичної пам'яті народу, його духовного багатства та самобутності.

Таким чином, музичний фольклор виступає живим культурним явищем, що інтегрує минуле й сучасне, традиційне й новаторське, локальне й вселюдське. Він слугує засобом пізнання соціокультурного розвитку народу, підтримки культурної пам'яті та духовного самовизначення, забезпечуючи зв'язок поколінь і сталий розвиток національної культури. Саме через це музичний фольклор займає центральне місце у культурологічних та етнографічних дослідженнях, стаючи ключовим елементом у вивченні та збереженні культурної спадщини.

Фольклористика як наука, що досліджує народну творчість та культурну спадщину, виникла на основі систематичної збирацької роботи та вивчення усної народної творчості. Перші збирачі фольклору, спираючись на емпіричні матеріали, заклали підґрунтя для подальшого глибокого наукового дослідження духовної спадщини народу. Їхня діяльність стала ключовою у формуванні

теоретичних та історичних засад фольклористики як самостійної дисципліни, що дозволила систематизувати знання про форми, жанри та функції народної творчості.

Власне, український фольклор фіксується письмово вже майже п'ять століть, і протягом цього часу він поступово ставав об'єктом наукового осмислення. Ранні збирачі та дослідники не лише фіксували пісні, казки, легенди та обряди, а й намагалися зрозуміти їхнє соціокультурне значення, зв'язок із побутом і світоглядом народу. Такий підхід дозволив не лише зберегти культурну спадщину, а й закласти основи для формування наукової дисципліни, що досліджує народну творчість у комплексі — як художній, соціальний і духовний феномен [16].

Фольклорна творчість завжди була явищем колективним, що виникало та розвивалося у тісному взаємозв'язку між окремими членами спільноти. Народ протягом багатьох століть створював поетичні твори, пісні, легенди, казки, обряди та інші жанри усної творчості, передаючи їх з покоління в покоління. У більшості випадків імена конкретних авторів не фіксувалися, оскільки твори формувалися спільно, накопичуючи досвід, емоції, світогляд і моральні цінності всього колективу. Завдяки цьому творчість окремого автора "розчинялась" у масі народної творчості, перетворюючись на явище, що відображає колективний дух народу.

Колективний характер музичного фольклору виявляється також у його динамічності та здатності до трансформації. Кожен виконавець, залежно від соціальних обставин, власних естетичних потреб або творчого задуму, міг змінювати твір, додавати нові елементи, інтерпретувати його по-своєму або адаптувати під конкретну аудиторію. Цей процес надавав музичному фольклору унікальної гнучкості, дозволяючи йому зберігати актуальність і життєздатність у різні історичні періоди та культурні контексти.

Колективність музичного фольклору також забезпечує його функцію як засобу культурної пам'яті та комунікації між поколіннями. Завдяки спільному творенню, передачі й адаптації творів у колективному контексті, музичний

фольклор зберігає знання, моральні цінності, історичні події та естетичні орієнтири, формуючи цілісну систему народної мудрості. Він стає не лише відображенням минулого, а й активним чинником соціальної та духовної єдності народу, підтримуючи національну ідентичність, колективну свідомість та культурну стійкість у складних історичних обставинах.

Таким чином, музичний фольклор як колективне явище поєднує в собі творчу свободу окремого індивіда та накопичену мудрість спільноти, виступаючи одночасно джерелом культурної самобутності, інструментом передачі знань і засобом збереження духовного та соціального потенціалу народу. Ця подвійна природа — індивідуально-колективна — робить фольклор унікальним і невичерпним об'єктом для наукового дослідження, осмислення та збереження у сучасному культурному просторі.

Тісно пов'язана з колективністю фольклору і така його ознака, як варіантність. Фольклорні твори зазвичай існують у багатьох варіантах, які можуть відрізнятися як за рівнем збереження первинної основи, так і за змістом, словесним складом чи художньою формою. Варіантність є природним наслідком колективного та динамічного характеру музичного фольклору, адже кожен виконавець, адаптуючи твір під конкретні обставини або власне бачення, може змінювати його, доповнювати або скорочувати[4].

Ця багатоманітність породжує важливу наукову проблему: визначення того, який із наявних варіантів фольклорного твору можна вважати основним або повноцінним. Часто існує велика кількість версій одного й того ж твору, і кожна з них відображає специфіку конкретного регіону, часу, соціальної групи або індивідуальної інтерпретації. Саме тому дослідники музичного фольклору змушені враховувати весь спектр варіантів, аналізувати їх взаємозв'язки та спільні риси, щоб реконструювати первісний зміст твору та зрозуміти механізми його трансформації.

Варіантність у музичному фольклорі не спрощує, а, навпаки, ускладнює процес його наукового дослідження, роблячи його багатоплановим і багатовимірним феноменом. Водночас вона надає музичному фольклору

унікальної динамічності, дозволяючи творам залишатися живими, адаптуючись до змін культурного, соціального та історичного середовища. Аналіз варіантів фольклорних творів стає ключовим для розуміння колективного досвіду народу, розвитку його художніх форм та збереження культурної пам'яті.

Кожен варіант музичного фольклорного твору є самостійним художнім явищем, що несе у собі унікальні естетичні, змістові та стилістичні характеристики. У сукупності близьких та віддалених варіантів формуються поняття народної традиції, що дозволяє вченим простежити розвиток жанру, з'ясувати локальні відмінності у передачі твору та відобразити еволюцію його образної системи. Лише порівняльний аналіз численних варіантів дає змогу визначити закономірності формування художніх образів, поетики твору, його сюжетних структур та композиційних особливостей.

Варіантність у музичному фольклорі тісно пов'язана з його колективною природою. Кожен виконавець, інтерпретуючи твір у власний спосіб, може змінювати його текст, додавати нові елементи, упорядковувати сюжет або адаптувати його під конкретні обставини, аудиторію чи естетичні запити сучасного слухача. Таким чином, варіантність забезпечує динамічність і життєздатність музичного фольклору, дозволяючи твору «жити» протягом століть і залишатися актуальним у різних історичних та соціокультурних умовах [6].

Кожен окремий варіант музичного фольклорного твору виступає як своєрідна інтерпретація колективного надбання народу, і тільки через аналіз їх сукупності можна відтворити повну картину народної традиції. Це дає змогу простежити локальні особливості виконання, розквіт або занепад певного жанру, еволюцію образної системи, розвиток сюжетної лінії та художньої форми. Варіантність дозволяє також фіксувати адаптацію твору до культурних та естетичних потреб суспільства на різних етапах його розвитку, демонструючи, яким чином традиція зберігає свій життєвий потенціал і передає духовні цінності наступним поколінням.

Дослідники [6; 10; 11;] одностайно підкреслюють, що музичний фольклор є передусім мистецтвом пам'яті. Через багатство варіантів він накопичує знання, моральні норми, історичні події, образи та переживання, що формують колективну свідомість народу. Варіантність у музичному фольклорі не зменшує його цінності, а навпаки — надає твору здатності до самовідновлення та адаптації, забезпечуючи його живучість і безперервність.

Варіантність виступає одним із ключових механізмів, що підтримують колективну пам'ять, культурну ідентичність та духовну спадщину народу. Вона демонструє, як творчість індивіда та колективу органічно взаємопов'язані: індивід у процесі виконання та інтерпретації твору вносить свої зміни, а колективна традиція забезпечує передачу цих змін у ширшому культурному контексті. Таким чином, варіантність є не лише засобом збереження та передачі знань, а й активним чинником розвитку мистецьких форм, адаптації культурних цінностей та підтримки зв'язку між поколіннями.

Завдяки варіантності музичний фольклор постає як живе явище, здатне одночасно відображати історичне минуле, відтворювати колективний досвід народу і відповідати сучасним естетичним та соціальним потребам. Це робить його унікальним об'єктом наукового дослідження, дозволяючи вивчати як сталі елементи традиції, так і її здатність до постійного оновлення, що є однією з найважливіших характеристик усної народної творчості [41].

Ця ознака музичних фольклорних творів тісно пов'язана з такою важливою їх характеристикою, як усність. Усна форма передачі народної творчості була основним способом збереження та передання життєвого, морального та естетичного досвіду від одного покоління до іншого. Через усність людина передавала знання про навколишній світ, історію свого краю, соціальні норми, обряди та культурні практики.

Усність зумовлювала розвиток і вдосконалення форм передачі естетичної інформації. Для того щоб велика кількість інформації запам'ятовувалася та передавалася без втрат, музичні фольклорні твори формувалися так, щоб легко вписуватися у повсякденне спілкування, товариські бесіди або обрядові дійства.

Пісні, легенди, казки та інші жанри усної творчості використовували ритмічні, мелодійні та мовні засоби, які полегшували їхнє запам'ятовування та відтворення.

Усність сприяла розвитку пам'яті людини, формуванню творчих здібностей та уяви, а також забезпечувала органічний зв'язок між учасниками культурного процесу. Водночас вона зумовлювала варіативність фольклорних творів: при передачі від одного виконавця до іншого текст або мелодія могли видозмінюватися, доповнюватися або адаптуватися до конкретного культурного й соціального контексту. Усність, варіантність і колективність є взаємопов'язаними ознаками музичного фольклору, які разом визначають його динамічний, живий та багатовимірний характер. Таким чином, усна передача не лише забезпечувала збереження культурного досвіду народу, а й слугувала ефективним механізмом його адаптації до змінних умов життя, дозволяючи фольклору залишатися актуальним та життєздатним протягом століть[11].

Всім музичним фольклорним творам притаманна така риса як традиційність. Вона визначає, що фольклор не виникає спонтанно, а ґрунтується на досвіді попередніх поколінь, накопиченому в конкретних історичних, соціальних та культурних умовах. Традиції формувалися протягом багатьох століть на певній території, поступово кристалізуючи усталені художні форми, мотиви, сюжетні схеми та стилістичні прийоми. Завдяки цьому музичний фольклор відображає не лише минуле, а й духовні й естетичні орієнтири спільноти, зберігаючи цілісність культурного спадку.

Проте традиційність не є жорстким обмеженням чи кордоном. Музичний фольклор не перестає бути фольклором, коли він адаптується до нових умов, виходить за межі певного регіону або зазнає змін під впливом творчої інтерпретації виконавців. Досвід народу постійно накопичується: покоління передає наступним не лише закріплені форми творчості, а й цінності, моральні норми, соціальні практики та естетичні засади. Сучасне покоління, у свою чергу, адаптує та доповнює цю спадщину, вносячи елементи свого досвіду, нові

мотиви, ритмічні й мелодійні особливості, що дозволяє традиції залишатися живою і актуальною.

Традиційність музичного фольклору тісно пов'язана з іншими його ключовими ознаками: колективністю, варіантністю та усністю [11]. Колективний характер творчості визначає, що твори створюються, відтворюються та змінюються у процесі спільної діяльності спільноти. Варіантність виникає саме завдяки традиційності та усності: передаючись усно від одного покоління до іншого, твори набувають численних версій, адаптуючись до конкретних обставин, виконавця та аудиторії. Усність забезпечує ефективність передачі знань, образів і сюжетів, а традиційність формує стабільні рамки, в межах яких відбувається творча адаптація.

Важливим аспектом є здатність музичного фольклору зберігати актуальність у сучасних умовах. Він функціонує поряд із науковими, технічними та соціальними досягненнями, демонструючи здатність інтегрувати нове, не втрачаючи своєї ідентичності. Прикладом можуть слугувати сучасні обжинкові пісні, такі як «Ми діждали літа та й нажнемо жита», які, зберігаючи традиційні ритмічні, мелодійні та тематичні особливості, відображають сучасне життя, соціальні реалії та художні інтенції виконавців.

Таким чином, традиційність виступає основою культурної стабільності та безперервності, забезпечує зв'язок поколінь і передачу накопиченого досвіду, водночас залишаючи простір для творчої адаптації та розвитку. Вона робить музичний фольклор живим, динамічним явищем, здатним зберігати національну ідентичність, духовні цінності та колективну пам'ять народу, водночас реагуючи на зміни соціального та культурного середовища. Саме поєднання традиційності з усністю, колективністю та варіантністю визначає унікальність фольклору як феномену народної культури, що поєднує історичний досвід із сучасністю та забезпечує безперервний розвиток художньої традиції.

1.2. Жанри українського музичного фольклору

Український музичний фольклор, а разом із ним і інші форми народної творчості, акумулював в собі у багатовіковий досвід поколінь — естетичний, утилітарний, моральний, правовий та світоглядний. У цьому сенсі він виступає своєрідним архівом духовної історії людства, що зберігає культурні й соціальні надбання від найдавніших часів до сьогодення, відображаючи еволюцію мислення, емоцій і цінностей народу [15].

За походженням, змістом, часовою та функціональною прив'язкою весь багатий і різноманітний народно-пісенний матеріал поділяється на низку груп і циклів. Ця систематизація дозволяє дослідникам не лише класифікувати твори, а й виявляти закономірності розвитку певних жанрів, визначати їхні тематичні та сюжетні особливості, а також простежувати взаємозв'язок між різними елементами культурної спадщини.

Перші форми художньої народної творчості з'явилися як органічна складова трудової та обрядово-магічної діяльності, виконуючи переважно утилітарну функцію — вони супроводжували щоденну працю, ритуали та обряди, виконуючи практичні завдання або слугуючи своєрідним оберегом. Згодом, під впливом емоційного та художнього переосмислення, ці твори поступово набували естетичної вагомості, перетворюючись із чисто практичних дій на самостійні мистецькі прояви, що відображали емоції, світогляд і культурні уявлення народу. Перші форми художньої народної творчості виникли як органічна складова трудової та обрядово-магічної діяльності, виконуючи переважно утилітарну функцію — вони супроводжували щоденну працю, ритуали та обряди, виконуючи практичні завдання або слугуючи своєрідним оберегом. Перетворились із чисто практичних дій на самостійні мистецькі прояви, що відображали емоції, світогляд і культурні уявлення народу [9].

Український музичний фольклор є складною і водночас багатовимірною структурою, що охоплює різноманітні жанри, форми та традиції народної творчості яку можна розглядати як своєрідну структуру, що охоплює різні види

народної творчості та відображає культурні, соціальні й емоційні аспекти життя українського народу.

Відомий український науковець, фольклорист та педагог Анатолій Іванович Іваницький [15] виокремлює фольклор за видами та жанрово-тематичними групами, серед яких: дитячий фольклор — лічилки, дражнилки, колискові пісні, забавлянки, небилиці, пісні до казок та ін.; трудові пісні, що супроводжували різні види праці; інструментальна музика; танцювальне мистецтво; календарно-обрядовий фольклор — колядки, щедрівки, веснянки, русальні та царинні пісні, гаївки, купальські й петрівчані пісні, обжинкові пісні та ін.; родинно-обрядові пісні — весільні, поховальні та інші пісні, що супроводжували життєві цикли людини; епічні твори — думи; лірико-епічні пісні — балади; суспільно-побутові пісні — козацькі, чумацькі, рекрутські; усно-писемна культура XVIII–XIX століть — канти, пісні-романси, стрілецькі та повстанські пісні.

Таким чином, український музичний фольклор охоплює дуже широкий діапазон тем, жанрів і форм, що дозволяє розглядати його як живу систему, здатну відображати як побутові, так і духовні аспекти життя українського народу, передавати його історичний досвід та національну ідентичність.

Історично склалося так, що Україна має надзвичайно багату музичну спадщину, значна частина якої зберігається у архівах та наукових колекціях. Проте лише збереження творів не забезпечує їхнього широкого використання, і без активної інтерпретації фольклор ризикує залишатися елітарним явищем, доступним лише вузькому колу спеціалістів та дослідників [18].

Особливо добре до нашого часу збереглася обрядова пісенність, яка відображає ритуали, звичаї та святкові практики народу. Вона охоплює обряди життєвого циклу людини — від народження, весілля, родинних свят до поховання — та ритуали сільськогосподарського циклу, як-от посіви, обжинки, жнива. Обрядові пісні несуть у собі не лише естетичну цінність, а й соціально-етичні настанови, знання про навколишній світ, традиції та моральні норми, які передавалися з покоління в покоління.

Систематизація народно-пісенного матеріалу за тематичними, часовими та функціональними ознаками дозволяє простежити не лише історичні шляхи його розвитку, а й взаємодію з іншими елементами культури, зокрема усною творчістю, колективними традиціями та художньо-естетичними формами. Обрядова пісенність виступає яскравим прикладом того, як фольклор зберігає культурну пам'ять народу, підтримує колективну ідентичність та сприяє передачі духовного досвіду від покоління до покоління.

В естетичному вихованні фольклором особлива роль належить народній пісні та музиці, які виступають потужними провідниками емоційного сприйняття. Саме через пісню, мелодію, ритм, інтонацію та інші засоби музичної виразності слухач має змогу відчувати фольклор як цілісне явище, зрозуміти його синкретичну природу та багатоплановість. Народна музика поєднує словесну, мелодійну, ритмічну та навіть драматичну компоненти, створюючи комплексний художній образ, який одночасно передає духовний, соціальний і естетичний досвід народу.

Отже, завдяки своїй виразності народна пісня не лише збагачує естетичне сприйняття, а й сприяє формуванню культурної ідентичності, розвитку емоційної чутливості та художнього смаку. Вона є засобом усвідомлення національної традиції, способу передачі колективного досвіду та емоційної пам'яті поколінь. Таким чином, музика та пісня у фольклорі виконують роль не лише естетичного, а й виховного та соціокультурного чинника, сприяючи глибшому розумінню народної творчості та цінностей, що вона втілює.

РОЗДІЛ 2. МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У СУЧАСНІЙ МУЗИЦІ

2.1. Трансформація та адаптація фольклорних мотивів у сучасній академічній музиці

Фольклор є невід’ємною та органічною складовою музичної культури будь-якого народу, адже в ньому відображено історичну пам’ять, світоглядні уявлення, ментальні риси та естетичні ідеали спільноти. Однак форми його побутування й функціонування в музичному просторі можуть бути надзвичайно різними та змінюватися залежно від соціокультурних умов. Вони охоплюють як періоди активного розвитку, творчої трансформації й широкої циркуляції, так і фази часткового занепаду або збереження лише в локальних середовищах.

У сучасній музичній культурі України спостерігаються виразні процеси, що засвідчують нову хвилю зацікавлення та відродження фольклору. Ця тенденція проявляється комплексно — як у практичній, так і в теоретичній площині. З одного боку, фольклорна традиція активно повертається на сцену: зростає кількість автентичних та необрядових фольклорних колективів, поширюються експериментальні проєкти, що інтегрують народну музику з джазом, роком [20].

Таким чином, музична культура постає цілісним організмом, у якому різні її прояви — академічні, народні, естрадні, масові — не протистоять один одному, а взаємодіють, взаємопроникають і впливають на формування спільного художнього простору.

В останні десятиліття в музичній культурі України простежується стійкий і цілеспрямований інтерес до фольклору, що охоплює як виконавську, так і композиторську та науково-дослідницьку практику. Це зумовлено як загальними процесами національно-культурного відродження, так і прагненням музичної спільноти до оновлення художніх засобів, пошуку автентичних джерел інтонаційності та змістовності.

Відомий український фольклорист і музикознавець А. Іваницький [] неодноразово наголошував, що народна музична творчість має надетнічний,

універсальний характер. За його переконанням, фольклор містить глибинні інтонаційні формули, архетипи та образи, які зберігають актуальність незалежно від конкретного історичного періоду чи культурних трансформацій. Саме тому він здатен виходити за межі свого первинного середовища й набувати нових смислів у сучасному мистецтві, залишаючись водночас носієм автентичної національної традиції.

Така властивість музичного фольклору — поєднувати в собі історичну пам'ять і водночас відкритість до інтерпретацій — робить його одним із ключових ресурсів сучасної української музичної культури. У ньому закладено потенціал до безперервного оновлення, творчої взаємодії з різними жанрами та стилями, а також формування нової музичної мови, яка поєднує традицію та сучасність.

Міцні духовні зв'язки композиторів із національною музичною фольклорною основою, у поєднанні з високою професійною майстерністю та володінням сучасними технологічними засобами композиції, стають запорукою створення справжнього твору мистецтва. Адже фольклор у цьому контексті виступає не лише джерелом інтонаційного матеріалу, а й носієм глибинної емоційної пам'яті, культурних архетипів і світоглядних смислів, які забезпечують твору органічність і духовну цілісність.

Коли композитор зберігає зв'язок із традицією, але водночас застосовує сучасні техніки – від складних формотворчих структур до новітніх тембрових та ритмічних рішень – народжується музика, що поєднує автентичність й інновацію, минуле та сучасність. Такий синтез дозволяє не лише актуалізувати фольклор у нових художніх умовах, але й розширює потенціал національної музики, надаючи їй нових сенсів і виразових можливостей [41].

Саме тому саме поєднання духовної спорідненості з народною традицією та високого рівня технологічної майстерності композитора є тим фундаментом, на якому вибудовується мистецький твір, здатний резонувати в різних культурних середовищах і бути сприйнятим як цінність, що виходить за часові й жанрові межі.

Якщо звернутися до мистецької практики академічних композиторів України, то стає очевидним, що звернення до фольклору впродовж XX – початку XXI століття стало однією з найвизначальніших рис формування національного музичного стилю. Саме фольклор забезпечував композиторам доступ до глибинних інтонаційних і світоглядних структур української культури, слугував орієнтиром у пошуку власної художньої мови та дозволяв поєднати традиційне мислення з модерними композиторськими техніками [42].

Звернення до фольклору в академічній українській музиці постає не лише ознакою національного стилю, а й механізмом його розвитку, засобом поєднання історичної тяглості та індивідуальної творчої інновації.

Починаючи з XIX століття, прагнення до переосмислення фольклору активно знаходило своє втілення у творах провідних українських композиторів. Так, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, Л. Ревуцький та Б. Лятошинський не лише використовували народні мелодії як матеріал для своїх композицій, а й інтегрували їх у власні авторські стилі, створюючи нові музичні форми, збагачуючи гармонію, ритміку та інтонаційний лад [45]. Для цих митців фольклор був не просто джерелом мотивів, а основою формоутворюючого початку, що надавало творам національної самобутності та естетичної цілісності.

За радянських часів ця тенденція зазнала певного спаду: ідеологічні обмеження та пріоритети урядової культурної політики зменшили свободу творчого переосмислення народної музики. Проте вже в другій половині XX століття, з початком неофольклорної хвилі, інтерес до народних джерел відновився й став стійкою, домінантною рисою вітчизняної композиторської школи. Ця хвиля відзначалася прагненням не просто цитувати народні мелодії, а творчо осмислювати їхні інтонаційні, ритмічні та ладові особливості, інтегруючи їх у сучасні композиційні системи та експериментальні жанрові форми.

Таким чином, переосмислення фольклору стало невід'ємною складовою української музичної традиції, що формує національний стиль і одночасно слугує платформою для творчої інновації.

У другій половині XX століття провідні українські композитори, такі як Л. Дичко, М. Скорик, Є. Станкович, активно зверталися до українського фольклору як до джерела творчого натхнення [41]. Вони не обмежувалися простим цитуванням народних мелодій, а використовували широкий спектр фольклорних елементів: традиційні мелодійні лінії, ладові системи, характерні ритмічні побудови, народні інструменти та вербальні тексти. Завдяки такому підходу фольклор ставав не лише матеріалом для композиції, а й важливим засобом формування індивідуальної художньої мови, що поєднувала національну автентичність із сучасними композиційними техніками.

Ця тенденція знайшла своє продовження у творчій діяльності послідовників цих композиторів. Незважаючи на різноманітність використаних композиційних методів — від академічної традиції до експериментальних форм — молоді митці залишаються вірними фольклорній основі, опрацьовуючи її інтонаційно, ритмічно та ладово. Таким чином, український фольклор зберігає свою роль важливого культурного та художнього ресурсу, який забезпечує національну самобутність музики, сприяє розвитку творчої інновації і формує спадкоємність у композиторській школі.

Численні хорові твори Г. Гаврилець вирізняються особливою близькістю до фольклору конкретного регіону, зокрема Буковини. Композиторка у своїй творчості транслює типові ладові та інтонаційні звороти, характерні для народної музики цього краю, інтегруючи їх у власний авторський музичний матеріал[]. Такий підхід дозволяє зберегти автентичність регіональної традиції, водночас надаючи творам індивідуального стилю та художньої завершеності.

Характерним прикладом цього є концерт для жіночого хору на народні тексти «Кроковеє колесо», у якому поєднуються народні мелодії з авторськими гармонізаційними та ритмічними рішеннями. Особливе значення має також музично-сценічне дійство «Золотий камінь посіємо...» за участю відомої співачки Ніни Матвієнко, де фольклорні інтонації органічно інтегруються у сценічний та драматургічний контекст. Аналогічні принципи простежуються й у ряді інших творів композиторки, що підкреслює її роль у переосмисленні та

сучасному відтворенні народної музики, зберігаючи її культурну ідентичність і передаючи дух регіональної традиції широкій аудиторії.

Поєднання народних пісень, виконаних у традиційній народній манері співу, знаходить своє відображення у творах сучасних композиторів молодшого покоління. Цей прийом дозволяє не лише зберегти автентичні інтонаційні й ладові особливості народної музики, а й інтегрувати їх у сучасну академічну практику, створюючи своєрідний синтез традиції та інновації.

Яскравим прикладом такого використання фольклору є твір В. Тормахової «*Et sic in infinitum*» («І так далі, у нескінченність») (1998) для симфонічного оркестру та народного вокалу []. У цьому творі композиторка органічно поєднує народні пісенні інтонації з оркестровою фактурою, створюючи унікальний музичний простір, де автентичний голос фольклору стає активним учасником симфонічної тканини. Завдяки такому підходу твір одночасно відображає національну музичну традицію та демонструє сучасні способи її осмислення і художнього переосмислення.

Авторка твору створює варіації на народну тему, однак сама народна тема прозирає лише наприкінці композиції, надаючи твору кульмінаційного завершального акценту. Така композиційна побудова дозволяє спочатку розвинути авторські ідеї, а згодом — органічно інтегрувати фольклорний елемент, що стає своєрідною родзинкою твору.

Як зазначають музикознавці[42], у даному творі особливо виразним є народний вокал на тлі звучання потрійного складу симфонічного оркестру. Три вокалісти, які виконують мелодії народними голосами, добре чутні навіть без використання мікрофонів. Це досягається завдяки ретельно продуманому динамічному балансу, що забезпечує гармонійне співвідношення оркестрового звучання та вокального ансамблю. Завдяки такій техніці інтеграція фольклорного матеріалу виглядає природною і музично обґрунтованою, підкреслюючи його значення у створенні художнього ефекту та збагаченні інтонаційного спектру твору.

Композиторка акцентує на значенні фольклору не лише у практичній площині музичного творення, але й у власних теоретичних працях, присвячених взаємодії фольклору та естрадної музики. Вона розглядає народну музику як активний компонент сучасної творчості, який дозволяє естрадним і симфонічним жанрам об'єднувати традицію та інновацію, створюючи нові смислові та художні шари. Завдяки такому підходу фольклор не лише зберігається, а й отримує сучасне, творче осмислення, стаючи невід'ємною частиною національної музичної культури.

Тенденція використання автентичного фольклору зберігає свою актуальність і в XXI столітті, набуваючи нового звучання та інтеграційних форм у сучасній музиці. Яскравим прикладом цього є ораторія Д. Перцова «Гірка зоря» (2016), створена до 30-х роковин Чорнобильської трагедії. У творі використано автентичний музичний матеріал, який виступає як носій національної пам'яті та емоційного смислу, а також підкреслює трагічний та рефлексивний характер композиції [42].

Особливу виразність ораторії надає інструментальний супровід, побудований у стилістиці, дотичній до авангардних течій XX століття. Для нього характерні дисонантність, напруженість та гостро-експресивне начало, що створює контраст із народною інтонацією, підкреслюючи її силу та емоційний резонанс. Поєднання автентичного фольклору та авангардних композиторських прийомів дозволяє творові водночас бути сучасним за формою та глибоко національним за змістом, а також передає складність історичних та соціокультурних процесів, що відображені у творі.

Таке звернення до фольклору у творчості Данила Перцова зумовлене його тривалим досвідом роботи в ансамблі «Хорея Козацька», організованому відомим Тарасом Компаніченком — кобзарем, бандуристом і лірником. Співпраця з колективом, який спеціалізується на автентичному виконанні української народної музики та історичних пісень, сприяла формуванню глибокого розуміння фольклорних інтонацій, ладових моделей, ритмічних структур і вокальної манери.

У результаті цей практичний досвід безпосередньо вплинув на композиторську стилістику Д. Перцова, дозволяючи йому органічно інтегрувати автентичний фольклор у сучасні музичні форми, поєднуючи народні елементи з сучасними симфонічними й авангардними прийомами.

Зовсім в іншому ключі український фольклор представлений у творчості композиторки А. Загайкевич. У її творах фольклорні елементи постають надзвичайно яскраво та виразно, одночасно зберігаючи свою автентичність і водночас набуваючи сучасного звучання. Композиторка звертається до найдавніших автентичних шарів української обрядової пісенності, використовуючи їх як основу для створення нових композиційних форм[42].

Особливістю її підходу є технологічна обробка матеріалу: за допомогою комп'ютерного устаткування А. Загайкевич трансформує народні мелодії, ладові моделі та ритмічні структури, зберігаючи їхню семантичну сутність, водночас надаючи творам сучасної експресії та експериментальної фактури. Такий синтез автентичного фольклору й сучасних комп'ютерних технологій дозволяє не лише відродити давню традицію, а й створювати унікальний музичний простір, де минуле й сучасність взаємодіють органічно та творчо.

Твори А. Загайкевич, які вирізняються надзвичайною новаторськістю, стали зразком, якому наслідують не лише академічні композитори, а й представники популярної музики[45]. Її творчість демонструє, як можна поєднувати автентичні фольклорні елементи з сучасними композиційними і технологічними прийомами, створюючи унікальний музичний стиль, що відповідає вимогам ХХІ століття.

Особливе місце займає музика А. Загайкевич до кінострічок, серед яких варто відзначити «Поводир» та «Козак Мамай». У цих творах народні мотиви та автентична інтонаційна практика поєднуються з сучасними оркестровими й електронними техніками, створюючи глибокий емоційний і смисловий ефект. Завдяки цьому її музика стала еталоном сучасного композиторського мислення, демонструючи можливості органічного синтезу традиції й інновації та

впливаючи на розвиток як академічного, так і популярного музичного середовища.

Музичний продукт, створений А. Загайкевич, виконує не лише художню, а й соціокультурну функцію: він зближує різні покоління, поєднуючи традиційні фольклорні елементи з сучасними музичними засобами виразності. Завдяки її творчому підходу фольклор подається таким чином, що стає зрозумілим і близьким людям сьогодення, зберігаючи при цьому автентичність і духовну глибину народної музики. Композиторка демонструє, як народна музична традиція може бути живою і актуальною, інтегруючись у сучасне культурне середовище та резонуючи з широкою аудиторією різного віку.

Отже, найпоширенішою формою циркуляції фольклору в академічному музичному просторі є жанр обробки, який може бути хоровим, вокально-інструментальним або суто інструментальним. Така практика набула широкого поширення серед українських композиторів і фактично присутня у творах кожного вітчизняного митця, який звертається до народної музики.

2.2. Використання народно-музичних елементів у популярній культурі

Обробка музичного фольклорного матеріалу дозволяє зберегти автентичність народної мелодії, водночас розвиваючи її у нових гармонічних, ритмічних та формальних контекстах. Це сприяє поширенню традиційної музики серед широкої аудиторії та формуванню національної музичної ідентичності, одночасно розкриваючи індивідуальний стиль композитора і його творче осмислення народної спадщини.

Ця модель переосмислення фольклору знаходить своє відображення не лише в академічній музиці, а й у творах популярних виконавців. Сучасні артисти часто звертаються до народних пісень, адаптуючи до власного музичного контексту, обрамлюючи в стилістику року, джазу чи поп-музики. Такий підхід дозволяє поєднати традиційні мотиви з сучасним звучанням, роблячи їх

близькими та зрозумілими широкій аудиторії. Прикладів такого використання фольклору в популярній музиці існує чимало, і вони свідчать про стійку актуальність народної музичної спадщини в усіх музичних жанрах.

Зокрема, процес зародження та становлення фольк-джазу відбувався поетапно, і кожен з етапів характеризувався певними стилістичними експериментами, способами інтеграції народних мотивів у сучасні музичні форми та пошуком нових засобів виразності [40]. Детальніше про ці етапи йтиметься нижче, що дозволяє простежити історію становлення жанру та його поступове утвердження у сучасному музичному просторі.

Широко відомо, що загалом музичну культуру можна поділити на три основні пласти:

1. Фольклор, який включає народні пісні, інструментальні твори, танцювальні та обрядові композиції;
2. Музику класично-академічних традицій, що ґрунтується на системах нотного письма, композиційних принципах та усталених жанрових формах;
3. Звукове середовище повсякденного життя — музика, яка постійно супроводжує людину в побуті, на святах, у вулицях та громадських просторах.

Хоча ці пласти можуть перетинатися та взаємодіяти один з одним, вони не завжди підлягають повному синтезу, оскільки кожен з них має власні функції, форми та контекст існування [8]. Така диференціація дозволяє краще розуміти взаємовпливи між народною творчістю, академічною музикою та щоденним музичним середовищем.

З урахуванням викладеного природно виникає питання: до якого з цих трьох пластів музичної культури слід віднести сучасні музичні жанри, такі як рок-опера, рок-симфонія, рок-ораторія, рок-сюїта, фольк-рок, етно-рок, кантрі-рок, джаз-рок, афро-рок, інді-рок, бароко-рок, електронний рок, а також виконання народних пісень із елементами рок-н-ролу, регі, латиноамериканської музики та інших популярних стилів.

Ці жанри та інтерпретації часто поєднують елементи різних музичних традицій, інтегруючи народні мотиви, класичні композиційні форми та сучасні популярні стилі. Через це їх важко однозначно віднести до одного з трьох традиційних пластів, адже вони існують на перетині фольклору, академічних традицій та щоденного музичного середовища, утворюючи своєрідні гібридні форми, що збагачують сучасну музичну культуру і відкривають нові шляхи для експериментів та творчих пошуків.

Професійна масова музична культура, що формувалася протягом століть, у своїй основі також спиралася на народнопісенні мелодії.

Так, з початку 2000-х років, під впливом національного піднесення та формування свідомості незалежної держави, український етно-джаз зазнає нового активного підйому та розвитку. Одним із яскравих прикладів цього процесу є джазова програма «Лемківська сюїта» Антона Півоварова, яка демонструє глибоке переосмислення традиційного матеріалу та органічне поєднання різних інтонаційних практик, де народні мелодії та джазові елементи зливаються в єдиний витончений музичний сплав [45].

Важливим етапом у розвитку жанру став запис альбому «Коломийки Live» (2007 р.) та творчість відомого бас-гітариста і співвласника проєкту “Jazz-Коло” Ігоря Закуса разом із Z-Band, які активно впроваджували українські народні мелодії у джазову практику.

Також варто відзначити видання збірки джазових аранжувань української народної та популярної музики під назвою “Ukrainian Roots in Jazz” («Українське коріння в джазі») у 2008 році, що стало ще одним підтвердженням тенденції поєднання національної музичної традиції з сучасними музичними формами та відродження інтересу до народних мотивів у професійній масовій музичній культурі. Добірка етно-джазових імпровізацій та обробок українських народних пісень була створена і записана провідними майстрами джазової сцени, серед яких Сергій Данилов, Млада, Джон Стетч, ансамбль «Брати блюзу», «Каунас-Біг-бенд», Мартін Шрак, Вагіф Мустафа-заде, Дмитро Найдич, а також польсько-бразильський дует у складі Гражини Августак та Пауло Гарсія. Кожен із цих

виконавців привніс у проєкт власний творчий почерк, поєднавши традиційну українську мелодику з різними формами джазової імпровізації та стилістики.

Унаслідок такого співтворення альбом швидко привернув увагу широкої аудиторії, особливо серед поціновувачів української інтелектуальної музики. Він став яскравим свідченням того, що український мелос органічно та переконливо поєднується з джазовими підходами музикантів із різних культурних традицій і країн світу, утворюючи нову якісну форму музичного синтезу [45].

Прояви національного, зокрема використання фольклорних мотивів, виразно простежуються у процесі становлення та розвитку української (тодішньої радянської) естрадної пісні ще у 1950–1970-х роках. Саме в період так званої хрущовської відлиги відбулося помітне оновлення музичного життя, коли вітчизняне мистецтво отримало імпульс до творчої свободи та пошуку нових художніх форм. Цей час став етапом активного звернення композиторів та виконавців до національної музичної спадщини: у пісенній естраді почали з'являтися твори, насичені елементами українського мелосу, ліричними інтонаціями та образністю, притаманною народній традиції. У підсумку 1950–1970-ті роки ознаменувалися справжнім розквітом естрадної ліричної музики з виразним національним колоритом [39].

Трохи згодом, у період 1960-х – початку 1980-х років, українська (радянська) естрадна пісня формувалася переважно на основі поєднання сучасних на той час біг-бітових ритмів із характерними інтонаційними елементами ліричної пісні. Остання зберігала образно-мовну стилістику, притаманну класичному українському фольклорно-побутовому романсу. Такий синтез, на який звертав увагу дослідник Архимович, став своєрідною ознакою естрадної музики того часу, що прагнула поєднати риси світових популярних жанрів із національною традицією. Унаслідок цього українська пісенна естрада отримала виразне творче обличчя, в якому модерні ритми органічно перепліталися з усталеними фольклорними інтонаціями [39].

Завдяки такій поступовій трансформації український музичний фольклор не лише зберіг свою культурну значущість, але й набув нових форм існування, органічно інтегрувавшись у сучасний роковий та поп-музичний простір

Починаючи з 1980-х років, фольклорні мотиви дедалі активніше проникають у електронне звучання новітніх музичних стилів. Саме в цей період формуються й набувають популярності такі напрями, як електро-поп, нью-романтик, синті-поп, диско та техно, що започатковують епоху танцювальної електронної музики. Характерні для цих жанрів синтезаторні тембри, ритмічна структурованість і відкрита схильність до експерименту створили сприятливі умови для інтеграції елементів українського музичного фольклору у сучасне електронне середовище [48].

На основі цього синтезу згодом формуються й окремі напрями рок-музики, зокрема електро-фолк, панк-фольк-рок, айсід-джаз та інші різновиди, у яких поєднується традиційний мелос із сучасними електронними ритмами та роковою експресією. Такі виконавці, як дует «Автентичне життя», Катя Chilly, гурт «Воплі Відоплясова» та інші, стали яскравими представниками цього творчого напрямку, демонструючи, наскільки органічно українська народна мелодика може співіснувати з електронними технологіями та новою музичною естетикою [47].

Подальший етап активного поєднання народного мелосу з елементами різних музичних стилів — року, попу, джазу, фанку та регбі — розпочався у середині 1990-х років і може розглядатися як другий важливий етап розвитку сучасної української музики. Саме в цей період спостерігається систематичне формування нових музичних експериментів, коли традиційний український фольклор починає активно інтегруватися в сучасні жанри, набуваючи свіжого звучання та нових художніх смислів. З плином часу, після розпаду Радянського Союзу та на тлі політичних змін в Україні, змінювалося й ставлення до альтернативних музичних течій — рок-музики, панку, рейву, хеві-металу та інших напрямів. Вони почали отримувати ширшу популярність, а суспільство поступово визнавало їхнє право на існування та культурну значущість.

В одному з інтерв'ю відомий український продюсер Олександр Лисокобилко відзначив, що 1990-ті роки стали справжнім розквітом українського рок-н-ролу: «Це час гуртів «Воплі Відоплясова», «Даун Таун» (“Down Town”), «Колезький Асесор», «Табула Раса», «Брати Гадюкіни» та багатьох інших». За його словами, ці колективи становили явище, що кардинально відрізнялося від англійського чи західного року — вони формували власний музичний стиль, поєднуючи рокову енергію із національними традиціями, українською поетикою та самобутньою культурною естетикою [25].

Такий розвиток довів, що українська рок-сцена 1990-х не лише відтворювала популярні світові тренди, а й створювала унікальні музичні проєкти, які визначали нову якість національної музики та відкривали шлях для подальших експериментів і жанрових пошуків.

«Українська молодіжна музика 1990-х років, — зазначає Олександр Лисокобилко, — це те, що наболіло, накопичилося і, нарешті, виплеснулося на сцену» [37]. На думку продюсера, ці музичні явища стали своєрідним емоційним та соціальним відгуком покоління, яке прагнуло висловити власні переживання, прагнення свободи та протест проти обмежень минулого.

Водночас українські виконавці змогли створити власний унікальний музичний простір, де поєднували сучасні жанри з національними мотивами та соціальною проблематикою.

З середини 2000-х років в Україні розпочався третій важливий етап розвитку музичної сцени, який характеризується новою хвилею етно-руху. Він полягає у активному поєднанні сучасних музичних жанрів із традиційним фольклором, зокрема через спільні проєкти, де рок-музиканти співпрацюють із професійними фольклорними колективами [27].

В зазначений період, на хвилі національного відродження та під впливом ідей незалежності, український етно-джаз переживає новий період активного розвитку. Одним із яскравих прикладів такого музичного феномену є джазова програма «Лемківська сюїта» Антона Півоварова, яка демонструє глибоке переосмислення національної музичної традиції та органічне поєднання різних

інтонаційних практик. У цих композиціях фольклорні мотиви й джазові елементи зливаються в єдиному вишуканому сплаві, створюючи неповторну музичну палітру

У результаті таких взаємодій народні пісні отримують нове життя: їх виконують у кавер-версіях на сучасний лад, поєднуючи автентичні мелодії та інтонації з сучасними аранжуваннями та ритмічними формами поп- і рок-музики. Такі адаптації не лише популяризують українську фольклорну спадщину серед молодіжної аудиторії, а й створюють нові тренди вітчизняної сцени, роблячи етнічні мотиви органічною частиною сучасної музики та культурного контексту [27].

Сучасне музичне трактування пропонує слухачеві добірку цікавих і часом несподіваних переспівів, у яких стародавні народні тексти оживають у новому, свіжому звучанні. Цей процес творчого переосмислення можна охарактеризувати як «ф'южн» — поєднання традиційного українського мелосу з різноманітними сучасними музичними стилями.

Злиття фольклорної основи з новими жанровими формами простежується у композиціях, де народні пісні обробляються та виконуються в стилях рок, панк-рок, хіп-хоп та інших сучасних напрямках. Такий підхід не лише зберігає автентичність і національний колорит, а й відкриває нові можливості для експерименту, демонструючи, що українська музична традиція може органічно інтегруватися в сучасний музичний контекст і бути цікавою для широкої аудиторії [47].

2.3.Музичний фольклор у діяльності сучасних українських мистецьких колективів та проєктів

Як приклад сучасного використання фольклору у популярній музиці можна згадати творчість гурту «Воплі Відоплясова», який неодноразово створював різні версії відомої пісні «Щедрик», виконуючи її за участю дитячого

хору та підкреслюючи сакральні та символічні сенси твору. Також у їхній практиці можна відзначити звернення до традиційної колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю», яка є однією з найчастіше виконуваних українських різдвяних пісень.

Виконання українських народних пісень у сучасній естрадній музиці знайшло своє відображення у роботі багатьох популярних виконавців. Зокрема, твори традиційного репертуару виконували такі артисти, як Руслана Лижичко в альбомах «Добрий вечір тобі» (2003) та «Останнє Різдво 90-х» (1999), гурт «Пікардійська терція» в альбомі «З Неба до Землі» (2004), гурт «Воплі Відоплясова» на концерті «Різдвяна історія з Тіною Кароль» (2020). Крім того, наприкінці 2019 року був записаний спільний трек, у виконанні якого взяли участь Олег Винник, Таюне та Олександр Пономарьов.

Одним із масштабних проєктів Олега Скрипки, фронтмена гурту «Воплі Відоплясова», стали спільні виступи з Національним академічним оркестром народних інструментів. Починаючи з 2017-го і продовжуючи в 2020-х, ці концерти демонстрували успішне поєднання автентичного народного звучання з сучасною рок-естетикою, створюючи новий формат музичної взаємодії між академічним оркестром і популярним виконавцем [4].

Співпраця рок-виконавця і академічного оркестру створює міст між поколіннями: традиційна музика зберігає свою історичну та емоційну цінність, а сучасні музичні форми роблять її актуальною для молодшої аудиторії.

Останній із серії спільних концертів Олега Скрипки та Національного академічного оркестру народних інструментів (НАОНІ) — «Різдвяний концерт «Щедрик»» — відбувся 8 січня 2020 року у Львівському оперному театрі. Подібні проєкти демонструють живу актуальність українського народного інструментарію та його здатність органічно інтегруватися у сучасну концертну практику.

НАОНІ активно співпрацює й з іншими виконавцями сучасної музики. Зокрема, Онука на конкурсі «Євробачення» у 2017 році — не як конкурсантка, а як запрошена зірка — яскраво продемонструвала можливості українського

народного інструментарію в електронній композиції «Дихати», використавши бугай, трембіти та інші традиційні інструменти. Таке поєднання електроніки та народних інтонацій створює новий, сучасний музичний контекст, в якому автентична музика зберігає свою ідентичність і водночас звучить у форматі, близькому до аудиторії XXI століття. Найоригінальнішим проектом у контексті сучасного використання українського фольклору можна вважати електро-фольк-гурт «ONUKA», який існує з 2013 року та здобув особливу популярність у 2017-му після яскравого виступу на сцені «Євробачення» в ролі запрошених гостей конкурсу. Вокалісткою та лідеркою гурту є Наталка Жижченко, яка під час виступів не лише співає, а й грає на окарині, омнікорді, свирілі та різних перкусійних інструментах, демонструючи багатогранні можливості поєднання традиційних і сучасних музичних елементів.

Гурт «ONUKA» органічно поєднує українські етнічні мотиви з сучасними ритмами електронної музики, створюючи унікальний музичний стиль. Особливістю колективу є оригінальний склад інструментів, нетиповий для сучасних музичних гуртів: до нього входять бандура, барабан, клавішні, два тромбони, валторна, а іноді навіть трембіта, що у гармонічному поєднанні з електронними семплами створює неповторне звучання [6, с. 235]».

Ці музичні проекти демонструють гармонійне поєднання різних музичних стилів, відкриваючи шлях до створення нових музичних форматів. Один із таких стилів можна визначити як фольктроніку — напрям, який поєднує елементи народної музики (традиційні інструменти, мелодії, вокальну манеру) із сучасною електронною музикою, що включає електронні та танцювальні ритми, а також характерний саунд, властивий сучасним електронним жанрам.

Зауважимо на важливість діяльності українського ансамблю аутентичної музики «Божичі», який займається дослідженням сільських музичних традицій України з метою збору, вивчення та виконання автентичного фольклору. Учасники гурту здійснюють етнографічні розвідки, під час яких записують народні пісні, обряди та інструментальні твори безпосередньо на місцях їх виникнення, відтворюючи їх у первозданному вигляді.

Окрім музичної діяльності, ансамбль «Божичі» активно спрямовує свою діяльність на розвиток автентичного народного танцю, демонструючи взаємозв'язок музичного та хореографічного фольклору. Зокрема, вони стали одними з засновників «Школи традиційного народного танцю», яка з 2016 року функціонує як «Школа танців ансамблю «Божичі»», де здійснюється навчання танцям за автентичними традиціями, відтворюються народні обряди та передаються музично-ритмічні особливості виконання танцю.

Таким чином, діяльність ансамблю «Божичі» є прикладом системного поєднання дослідження, збереження та популяризації українського фольклору, де музика та танець виступають як невід'ємні елементи автентичної народної культури. Їхня робота не лише зберігає культурну спадщину, а й сприяє її актуалізації та інтеграції у сучасний музичний та освітній простір, залучаючи до традиційної культури нові покоління слухачів та учнів.

Цікавий напрям обрала українська фольклорна формація «GG Гуляйгород». Колектив активно займається дослідженням і популяризацією українського традиційного фольклору, проте їхнє виконання виходить за межі суто автентичного вокального викладу. Фольклорні мелодії та пісні супроводжуються різноманітним інструментальним оформленням, яке включає не лише традиційні народні інструменти, такі як сопілка та цимбали, а й сучасні ударні інструменти та діджейський пульт[2].

Такі музичні експерименти перегукуються з практикою Онуки та інших виконавців, які поєднують традиційний фольклор із сучасними музичними техніками та електронною обробкою. Це свідчить про зростаючий інтерес до обрядового українського фольклору, який знаходить нові інтерпретації у сучасній популярній музиці. Яскравим прикладом цього є концерт «Різдвяна історія з Тіною Кароль» (2020), під час якого були виконані відомі колядки у сучасному звучанні: «Нова радість стала» у виконанні Дзідзьо, а також «Роди, боже, жито» у виконанні Jerry Neil та Khayat, представлена у стилі фольктроніка, що поєднує народну мелодику з електронними ритмами та сучасними аранжуваннями.

Такі проекти демонструють, що традиційний український фольклор не лише зберігає культурну автентичність, а й активно адаптується до сучасного музичного контексту, роблячи його цікавим для широкої аудиторії та нових поколінь слухачів.

Значним культурним проривом, який можна без перебільшення назвати музичною революцією для українського мистецького простору, стало проведення у 1989 році в Чернівцях Першого республіканського фестивалю української поп-музики «Червона Рута». Ця подія ознаменувала собою новий етап у розвитку національної музичної культури, адже вперше за радянський період українська популярна музика отримала можливість звучати відкрито, вільно та різножанрово, демонструючи багатство власної ідентичності й потенціал сучасного творчого переосмислення[46].

Фестиваль став унікальним явищем ще й тому, що виявив широку міжнародну присутність української музичної традиції. Як засвідчили результати заходу, українські мелодії, які протягом тривалого часу існували у світовому музичному просторі в різних адаптаціях, виконувалися співаками з усіх куточків світу — від Австралії та Аргентини до Канади, США, країн Центральної та Південно-Східної Європи, зокрема Югославії, Польщі, Чехословаччини [39]. Це стало яскравим доказом того, що національні музичні інтонації України давно вийшли за межі власної культури, набувши статусу інтернаціонального художнього феномена.

Захід, задуманий як республіканський, фактично виріс до масштабів міжнародного фестивалю, перетворившись на платформу для відкриття нових імен, жанрів та стильових напрямів. «Червона Рута» стала потужним каталізатором музичного оновлення, що відкрило шлях для сміливих творчих пошуків молодих музикантів у галузі поп-, рок-, фолк-року та інших сучасних жанрів. Саме з цього фестивалю почали свій шлях чимало виконавців, які згодом сформували нову хвилю української популярної музики, вивівши її на якісно інший рівень і сприяючи утвердженню національного музичного продукту на світовій сцені.

Сьогодні можна впевнено говорити про динамічний розвиток і навіть глибоку трансформацію українського музичного фольклору в контексті рок-музики та загалом сучасної популярної сцени. Цей процес охоплює кілька етапів, кожен із яких позначений появою нових стильових рішень, творчих експериментів та зміною художніх акцентів.

Перші спроби поєднати український народний мелос із електронним звучанням та роковими елементами розпочалися ще у 1980-х роках. Вони проявилися у фанк-аранжуваннях українських народних пісень, які виконували надзвичайно популярні на той час вокально-інструментальні ансамблі (ВІА) — «Водограй», «Червона Рута», «Кобза», «Беркут» та інші. Їхня творчість стала першим вагомим кроком до формування нового музичного синтезу, де народна пісня набувала сучасного ритмічного звучання, зберігаючи при цьому властиву їй інтонаційну самобутність. Завдяки діяльності цих ансамблів українська традиційна музика вперше отримала електрифіковане, модернізоване трактування, адаптоване до молодіжної аудиторії та естетики масової культури. У 1990-х – на початку 2000-х років цю традицію продовжили й розвинули представники нової хвилі української естради. Серед них — Марія Бурмака, Віктор Павлик, Ілларія, Росава, Тоня Матвієнко та багато інших митців, які зверталися до фольклорного матеріалу як до джерела натхнення, творчих ідей та національної ідентичності. Їхня діяльність стала наступним етапом еволюції українського фольклор-року: від адаптації народної пісні до модерної обробки — до більш глибокого художнього осмислення первинного фольклорного тексту, його символіки, архетипів і ментальної образності [44].

Початок 1990-х років, що збігся з активною боротьбою за незалежність України, став періодом появи нового покоління українських музичних гуртів, які принесли свіже звучання та сформували альтернативу домінуванню російської масової культури. На цьому тлі вирізняються такі яскраві колективи, як «Брати Гадюкіни» разом із харизматичною сестричкою Вікою, театр-кабаре «Не журишь» та інші творці, котрі поєднували гострий соціальний коментар, самоіронію й україномовну ідентичність у популярній музиці.

У Львові саме в цей час виникають гурти, що згодом стануть культовими: «Мертвий півень» із солістом Михайлом Барбарою, «Плач Єремії», а трохи пізніше — вокальна формація «Піккардійська терція». Їхня творчість була не лише музичним явищем, а й своєрідним культурним маніфестом, спрямованим на відродження національної самоусвідомленості.

Особливу роль у цьому процесі відіграв Тарас Чубай — соліст гурту «Плач Єремії», син видатного поета та правозахисника Грицька Чубая. Він узявся, як професійний музикант, «виспівувати» поетичну спадщину свого батька, яка вже тоді користувалася великою популярністю серед львівської інтелігенції. Музичне втілення цієї поезії принесло нові художні сенси та відкрило її ширшій аудиторії [30].

Згодом Тарас Чубай розширив сферу своєї творчості: разом із гуртом «Скрябін» він працював над обробками стрілецьких пісень та пісень бійців УПА, повертаючи до сучасного культурного простору важливі пласти української історичної пам'яті. Завдяки таким ініціативам на межі 1980–1990-х років українська музика отримала не лише нове звучання, а й потужний духовний та національний зміст.

Третім важливим представником львівської музичної сцени початку 1990-х років стала вокальна формація «Піккардійська терція». Разом із гуртами «Плач Єремії» та «Мертвий півень» вони були об'єднані навколо мистецького центру «Дзига», який став осередком культурного життя Львова та платформою для появи нових творчих проєктів.

«Піккардійська терція» вирізнялася унікальним акапельним звучанням та високим рівнем вокальної майстерності. Колектив створював власні пісні на тексти таких відомих українських авторів, як Микола Вороний та Олександр Шевченко, водночас звертаючись і до традиційної народної поезії. Важливою частиною їхньої творчості стали обробки високохудожніх зразків українського фольклору, насамперед із західноукраїнського регіону, що дозволило відкрити для широкої аудиторії красу багатоголосся та автентичної народної інтонації [32].

Завдяки такій діяльності «Пікардійська терція» не лише зберігала фольклорну спадщину, а й надала їй сучасного звучання, утвердивши власний вплив на формування нової національної музичної традиції.

Ключовим майданчиком для інновацій стали численні музичні фестивалі, серед яких варто відзначити «Червону Руту», «Мазепа-фест», «Країну мрій», «Рок-екзистенцію», «Шешори», «Ростоки», «Етно-еволюцію», «Трипільське коло», «Потяг ДО Яремче», «Київська Русь» та інші. Ці фестивалі не лише об'єднували музикантів і слухачів із різних регіонів, а й створювали сприятливі умови для пошуку нових форм і поєднань, відкриваючи таланти молодих виконавців.

Багато учасників таких заходів згодом стали основоположниками власних напрямів в українській рок-музиці, визначаючи стильові орієнтири та естетичні принципи, які активно впливали на розвиток національної музичної сцени у наступні десятиліття. Таким чином, фестивалі 1990-х років виконали роль справжньої лабораторії музичних експериментів, де український фольклор зазнав органічної трансформації та отримав нове життя у сучасній популярній музиці [30].

Не варто доводити, що в умовах тоталітарного режиму, особливо в застійні роки, найбільш жорсткому тиску піддавалися ті жанри, які мали виразне соціальне спрямування — насамперед сатира, авторська пісня та рок-музика. Фактично їхня діяльність була обмежена настільки, що ці жанри майже перестали існувати у публічному культурному просторі.

Проте навіть у таких складних умовах український рок знаходив шляхи для існування. Зокрема, київський гурт «Еней» та львівська «Арніка» вирізнялися високою самобутністю і творчою індивідуальністю серед аналогічних колективів на території всієї країни. Їхня музика демонструвала прагнення до експерименту та національної ідентичності, зберігаючи характерні риси рок-естетики навіть у складних політичних обставинах [].

Як приклади таких колективів і виконавців можна назвати Руслану, «Воплі Відоплясова», «Зруйновані барикади», Таліту Кум, «Плач Єремії», «Скрябіна»,

«Гайдамаків» та інших, які яскраво відображали національні тенденції, емоційну наповненість і дух часу, формуючи самобутню українську рок- та поп-сцену.

Серед найяскравіших представників українського етно-руху можна назвати низку гуртів та виконавців, що сформували сучасну музичну сцену. До рок-напрямку належать «Воплі Відоплясова», «Брати Гадюкіни», «Брати Карамазови» та співачка Вікторія Врадій. Поп-рокову течію представляють «Океан Ельзи», «Одрі», «MadHeads», «Друга Ріка», «Димна суміш», «Зруйновані барикади» та «Табула Раса». Український блюз розвивали колективи «Піккардійська терція», «Нічлава Блюз», «Чорні черешні» та дует Кримових. У жанрах фолк-року та етно-року визначну роль відіграли Руслана, Катя Chilly, Росава, KAZKA, а також гурти «Чумацький шлях», «Гайдамаки», «Мертвий півень», «Гуцул Каліпсо», «Тартак», «ВІЙ», «Мандри», KozakSistem, Тарас Чубай та «Дримба-ДаДзига». Крім того, значного розвитку набули напрями українського брейк-дансу, хіп-хопу та репу, серед яких виділяються «ТНМК», «Бу3В», «Кому вниз» та багато інших [48].

Не менш важливими в цьому процесі є записи, такі як альбом «Коломийки Live» (2007), а також творчість відомого бас-гітариста і співвласника проєкту “Jazz-Коло” Ігоря Закуса та його Z-Band. Ці музиканти активно досліджують синтез етнічних мотивів із сучасним джазовим звучанням, демонструючи, що український фольклор може отримати нове життя й зазвучати в оригінальних, сучасних музичних формах.

У цей період варто особливо відзначити появу знакової збірки джазових аранжувань української народної та популярної музики “Ukrainian Roots in Jazz” («Українське коріння в джазі»), виданої у 2008 році. Цей проєкт став одним із найпомітніших кроків у напрямі популяризації української музичної спадщини засобами сучасного джазового мистецтва та привернув увагу не лише вітчизняних, а й зарубіжних поціновувачів інтелектуальної музики [33].

До збірки увійшла різноманітна колекція етно-джазових імпровізацій, у яких традиційні українські мелодії постають у нових тембрових і ритмічних втіленнях. Інтерпретації народних пісень та мотивів виконані відомими

джазовими музикантами. Залучення різностильових і високопрофесійних виконавців надало виданню особливого міжнародного звучання та продемонструвало широкий спектр можливостей українського етномузичного матеріалу в джазовому контексті.

Вихід альбому став важливою подією для української музичної культури, оскільки вкотре підтвердив життєздатність і універсальність національного фольклору. Збірка здобула значну популярність серед шанувальників української інтелектуальної музики, а також слугувала переконливим прикладом високоякісного синтезу українського етнічного мелосу із сучасними джазовими традиціями [14]. Проєкт засвідчив, що українська народна пісня має невичерпний потенціал для творчих експериментів та може органічно інтегруватися у глобальний музичний простір, зберігаючи власну автентичність і водночас відкриваючи нові художні горизонти.

Суспільно-економічні кризи суттєво впливали на зростання інтересу до народної творчої спадщини, водночас сприяючи посиленню уваги до культури та її витоків. Особливо це проявилось під час переломних подій в історії України – Революції Гідності 2014 року, а згодом і повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Ці події спонукали українське суспільство ще більш ретельно плекати та захищати власну ідентичність і народну культурну пам'ять, що втілюється у фольклорних творах. Сьогодні в інформаційному просторі представлено чимало творчих колективів, які у своїй діяльності актуалізують значення національних коренів, наголошуючи, що українська музична традиція формує основу національної свідомості та культурної самобутності. Багато фольклорних пісень, позначених історичними й патріотичними мотивами, стали втіленням народної єдності, незламності та поваги до власної спадщини. За спостереженням Марини Крижні [25], повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, вплинула на зміну музичних уподобань аудиторії: зросла потреба у творах, які підтримують моральний дух і надихають, тому виконавці частіше звертаються до швидких, ритмічних та енергійних пісень. Музиканти у своїх творах широко використовують фольклорні мотиви, елементи та алюзії, які активізують у

свідомості українців прагнення до свободи та опору пригніченню. Показовим прикладом є пісня «Враже» українського альт-попгурту «Енджі Крейда», написана на слова Людмили Горової та випущена у травні 2022 року. Її текстові образи, зокрема рядки «Скільки в святу землю впало зерен жита – стільки разів буде тебе, враже, вбито», перегукуються з традицією народних замовлянь [25] і відлунюють у глибинних пластах колективної пам'яті.

Сучасний музичний простір характеризується активним переосмисленням автентичних прийомів, які модифікуються або інтегруються з інноваційними техніками виконання. Яскравим прикладом цього є творчість гурту «ДахаБраха», що звертається до традиційних українських пісенних джерел, однак подає їх у новій художній формі. Використовуючи нестандартні аранжування, ритмічні експерименти та незвичне поєднання інструментів, музиканти створюють самотутній стиль, який синтезує українську автентичність і актуальні світові музичні тренди. Гурт «Онука» демонструє органічне поєднання електронної музики та українського фольклору, що засвідчує актуальність народних традицій у сучасному мистецькому просторі. Використання таких інструментів, як сопілка, трембіта та бугай, у комплексі з електронними бітами, надає звучанню особливої самотутності. Подібний підхід характерний і для гурту KAZKA: у пісні «Плакала» поєднуються сучасні поп-засоби з фольклорними інтонаціями, що зробило композицію популярною як серед української, так і міжнародної аудиторії [25].

Однією з ключових форм популяризації фольклору стало його інтегрування в масову культуру, зокрема через участь народних пісень у музичних та вокальних конкурсах, а також фестивалях національного й міжнародного рівнів. На прикладі національного відбору на пісенний конкурс «Євробачення» можна простежити активне використання артистами стилізованих фольклорних мотивів, що сприяє наданню народній музиці нових, актуальних форм та водночас забезпечує створення високоякісного музично-пісенного продукту світового рівня. Показовим прикладом сучасної інтерпретації фольклору є діяльність гурту Go_A, який поєднує традиційні

тексти та образи з електронним звучанням, використовуючи новітні музичні технології. Композиція «Шум», представлена від України на «Євробаченні–2021», опирається на структуру й мелодику народних веснянок, проте адаптована до вимог сучасної електронної сцени. Українські перемоги на «Євробаченні» також засвідчують глибокий зв'язок сучасної естрадної музики з народною традицією. Зокрема, пісня *Wild Dances* Руслани (2004) поєднує в собі автентичні гуцульські інтонації з сучасним поп-рок звучанням. У композиції «1944» (2016) Джамала звертається до болісної історичної пам'яті кримськотатарського народу, а *Stefania* гурту Kalush Orchestra (2022) постає як узагальнений символ матері — берегині роду й нації.

Отже, такі форми творчого переосмислення дозволяють світові відкривати для себе автентичне звучання українських мелодій і усвідомлювати українську культуру як унікальну, повноправну частину світової культурної спадщини з власною історією та неповторною ідентичністю. Упровадження фольклорних елементів у сучасний міжнародний музичний контекст, відповідно до актуальних трендів, сприяє їх поширенню далеко за межами України.

ВИСНОВКИ

Отже, музичний фольклор виступає живим культурним явищем, що інтегрує минуле й сучасне, традиційне й новаторське, локальне й вселюдське. Він слугує засобом пізнання соціокультурного розвитку народу, підтримки культурної пам'яті та духовного самовизначення, забезпечуючи зв'язок поколінь і сталий розвиток національної культури. Традиційність музичного фольклору тісно пов'язана з іншими його ключовими ознаками: колективністю, варіантністю та усністю. Колективний характер творчості визначає, що твори створюються, відтворюються та змінюються у процесі спільної діяльності спільноти. Варіантність виникає саме завдяки традиційності та усності: передаючись усно від одного покоління до іншого, твори набувають численних версій, адаптуючись до конкретних обставин, виконавця та аудиторії. Усність забезпечує ефективність передачі знань, образів і сюжетів, а традиційність формує стабільні рамки, в межах яких відбувається творча адаптація.

Відомий український науковець, фольклорист та педагог Анатолій Іванович Іваницький [15] виокремлює фольклор за видами та жанрово-тематичними групами, серед яких: дитячий фольклор — лічилки, дражнилки, колискові пісні, забавлянки, небилиці, пісні до казок та ін.; трудові пісні, що супроводжували різні види праці; інструментальна музика; танцювальне мистецтво; календарно-обрядовий фольклор — колядки, щедрівки, веснянки, русальні та царинні пісні, гаївки, купальські й петрівчані пісні, обжинкові пісні та ін.; родинно-обрядові пісні — весільні, поховальні та інші пісні, що супроводжували життєві цикли людини; епічні твори — думи; лірико-епічні пісні — балади; суспільно-побутові пісні — козацькі, чумацькі, рекрутські; усно-писемна культура XVIII–XIX століть — канти, пісні-романси, стрілецькі та повстанські пісні.

Фольклор у сучасному музичному просторі функціонує не як музейний артефакт, а як активний, оновлюваний і надзвичайно перспективний ресурс, що забезпечує неперервність культурної традиції та водночас сприяє її модернізації.

Прояви фольклорних елементів можна простежити в різних сегментах музичного життя, передусім — в академічній сфері, де така практика набула статусу сталої і водночас динамічної традиції. Українські композитори не лише вільно працюють із народним матеріалом, але й створюють нові художні форми, у яких автентична пісенність постає як точка опори для творчого пошуку та індивідуального самовираження.

Прагнення до переосмислення фольклору активно знаходило своє втілення у творах провідних українських композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, С. Людкевича, Л. Ревуцького та Б. Лятошинського. У другій половині XX століття провідні українські композитори, такі як Л. Дичко, М. Скорик, Є. Станкович, активно зверталися до українського фольклору як до джерела творчого натхнення. Ця тенденція знайшла своє продовження у творчій діяльності послідовників цих композиторів (Г. Гаврилець, Ф. Зпгайкевич, Д. Перцов та інші.)

Аналіз сучасного музичного простору останніх десятиліть свідчить про поступове повернення українських музикантів до народних традицій. Провідні виконавці в жанрах джазу, року та поп-музики все частіше звертаються до національних пісенних мотивів, інтегруючи народні мелодії, ритми та інтонаційні звороти у свої композиції. Це явище демонструє, що фольклор здатний не лише зберігати культурну спадщину, а й активно взаємодіяти з сучасною музичною практикою, ставати джерелом нових ідей, естетичних форм та творчих експериментів. Завдяки такому поєднанню традицій і сучасності народна музика продовжує жити, знаходячи відгук у серцях слухачів різних поколінь і формуючи міст між минулим і сучасним культурним середовищем.

У результаті поєднання елементів українського фольклору з різними музичними стилями, серед яких джаз, рок, європейська академічна музика та неєвропейські фольклорні традиції, відбувається переосмислення народної музики та її трансформація у нові музичні напрями. До таких напрямів належать фольк-джаз, етно-рок та інші інноваційні жанри, що поєднують традиційне й сучасне, створюючи нову естетичну якість.

Серед найяскравіших представників українського етно-руху можна назвати низку гуртів та виконавців, що сформували сучасну музичну сцену. До рок-напрямку належать «Воплі Відоплясова», «Брати Гадюкіни», «Брати Карамазови» та співачка Вікторія Врадій. Поп-рокову течію представляють «Океан Ельзи», «Одрі», «MadHeads», «ДахаБраха», «Друга Ріка», «Димна суміш», «Зруйновані барикади» та «Табула Раса». Український блюз розвивали колективи «Пікардійська терція», «Нічлава Блюз», «Чорні черешні» та дует Кримових. У жанрах фолк-року та етно-року визначну роль відіграли Руслана, Катя Chilly, Росава, KAZKA, а також гурти «Чумацький шлях», «Гайдамаки», «Мертвий півень», «Гуцул Каліпсо», «Тартак», «ВІЙ», «Мандри», KozakSistem, Тарас Чубай та «Дримба-ДаДзига». Крім того, значного розвитку набули напрями українського брейк-дансу, хіп-хопу та репу, серед яких виділяються «ТНМК», «ВуЗВ», «Кому вниз» та багато інших. Тут подібні творчі експерименти часто виходять за межі традиційних стильових рамок, не лише вписуючись у вже сформовані жанри на кшталт етно-року чи фолк-року, а й породжуючи нові напрями музичного мислення. Одним із найперспективніших сьогодні вважається фольктроніка — стиль, у якому автентичні інтонації, народний інструментарій та вокальні техніки поєднуються з електронними текстурами, семплами й сучасними ритмічними патернами.

Такий синтез демонструє здатність українського фольклору до безперервного оновлення й адаптації, доводячи, що народна музична традиція є не застиглою спадщиною, а живим джерелом творчих інновацій у культурі ХХІ століття.

Повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, вплинула на зміну музичних уподобань аудиторії: зросла потреба у творах, які підтримують моральний дух і надихають, тому виконавці частіше звертаються до швидких, ритмічних та енергійних пісень. Музиканти у своїх творах широко використовують фольклорні мотиви, елементи та алюзії, які активізують у свідомості українців прагнення до свободи та опору пригніченню

Отже, унікальність українського музичного фольклору визначається його багатогранною структурою та властивістю безперервно змінюватися й адаптуватися до нових культурних умов.

Трансформація українського музичного фольклору впродовж останніх десятиліть формує унікальне явище, що ґрунтується на органічному поєднанні давніх фольклорних мотивів із сучасними музичними мовами. Характерним є синтез традиційної мелодики з класичною джазовою імпровізаційністю, експресивністю рокового звучання, сміливими гармонічними рішеннями та ритмічними моделями, нетиповими для українського мелосу. Таке поєднання створює нові художні форми, розкриваючи глибину та багатство національного музичного матеріалу.

Передусім йдеться про високоякісний творчий сплав, що заснований на глибокому взаємопроникненні традицій і сучасності. Результатом цього процесу стає безперечна самобутність нових музичних явищ, які не лише зберігають автентичні риси фольклору, а й відкривають нові перспективи його розвитку в глобальному культурному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартвіцький Т. Українські гурти другої половини ХХ століття як культурно-мистецький феномен : магістерська робота. Київ : НАКККиМ, 2019. 56с.
2. Бобул І. Жанрові форми та стильові конотації вокально-естрадного виконавства в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дис. ... канд. мистецтвознав: 26.00.01. Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2018. 219 с.
3. Бреславець Г. Культуротворча специфіка мистецької реконструкції фольклорного тексту в контексті загальних тенденцій фольклоризму в музичному мистецтві межі ХХ — ХХІ сторіч. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. Харків. ХДАДМ. 2016. № 2. С. 81-87*
4. Бреславець Г. Виконавська реконструкція фольклорного тексту в сучасному культурному вимірі. *Народна музика Волині та Полісся: проблеми дослідження і популяризації: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. 31 жовтня – 1 листопада 2014 р. Рівне, 2014. С. 42-45*
5. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні. Тернопіль : Збруч. 2006. 221 с.
6. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки. Київ-Тернопіль : Астон, 2002. 236 с.
7. Грица С. Й. Становлення і розвиток наукової думки про народну творчість. *Українська художня культура. К.: Либідь, 1996. С. 22 -32.*
8. Васильєва Л.Л. Рок-музика як фактор розвитку культури другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ : КНУКиМ, 2004. 31 с.
9. Воропай О. Перлини української культури: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Дніпропетровськ: Арт-Вертеп, 2007. 350 с
10. Грица С.Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки. Київ – Тернопіль : Астон, 2002, 236 с.
11. Гордійчук М. Фольклор і фольклористика. Київ: Музична Україна, 1979. 250 с.

- 12.Дзюба Д. Фольклор і телебачення: точки перетину в полі медіа-культури. Студії мистецтвознавчі. 2016. №1. Сс.46-54.
- 13.Дайджест-89. Київ : Театрально-концертний Київ : Фонограф, 1989. 80 с.
- 14.Єрмоленко А. 32 символи незалежності: українські виконавці, чії голоси почув увесь світ. Elle. 2023. 24 серпня. URL: <https://elle.ua/ludi/novosti/31-simvol-nezalezhnosti-ukrainski-vikonavci-chii-golos-pochuv-uves-svit/> (дата звернення: 07 липня 2025).
- 15.Іваницький А.І. Українська народна музична творчість : *Навчальний посібник / за ред. М.М. Поплавського*. 2-е вид. допрацьоване. Київ : Музична Україна, 1999. 222с.: нот.
- 16.Іваницький А. І. Історичний синтаксис фольклору. *Проблеми походження, хронологізації та декодування народної музики*. Вінниця : НОВА КНИГА, 2009. 404 с.
- 17.Іваницький А.І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями) : *навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації*. Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 520 с.
- 18.Іваницький А. Українська музична фольклористика (методологія і методика): *навч. посіб.* Київ: Заповіт, 1997. 416 с.
19. Історія української радянської музики : Музична культура Радянської України. Л.Б. Архімович, Н.І. Грицюк, Л.М.Грисенко та ін. Київ. Музична Україна. 1990. 296 с.
- 20.Карчова Ю.І. Тенденції інтерпретування народнопісенного виконавства в сучасному художньому просторі України. *Культура України. Серія: Мистецтвознавство: зб. наук. праць*. Харків. ХДАК. 2017. С. 73 – 83.
21. Калиниченко І. З історії української естради: короткий огляд від 50-х до сьогодення. URL: <http://www.uaestrada.org/z-istoriji-ukrajinskoji-estrady-korotkyj-ohlyad-vid-50-h-do-sohodennya/>
- 22.Кияновська Л. Українська музична культура. Київ: ДМЦНЗКМ, 2002. 178 с.

23. Колодко А. Зразки пісенної народної творчості та розповідного фольклору. *Аркадія. Мистецтвознавчий та культурологічний журнал*. 2015. №4 (45). Сс. 93-99.
24. Коннов О. Ф. Історична динаміка художнього стилю. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 187 с.
25. Крижня М. Музичний спротив: 12 пісень, що стали символом незламності українського народу в 2022 році. *Суспільне. Культура*. 2022. 28 грудня. URL: <https://suspilne.media/culture/343394-muzicnij-sprotiv-12-pisen-so-stali-simvolom-nezlamnosti-ukrainskogo-narodu-v-2022-roci/> (дата звернення: 07 жовтня 2024).
26. Кучменко Е. М. Фольклор як історико-соціальне та художнє явище. *Наукові записки. Том 18*.
27. Литовка Я. «World-music» як засіб національної ідентифікації в умовах глобалізації. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2013. №28. С. 101-107
28. Локтіонова-Ойцюсь О. Українське музичне телебачення 1990-х – 2000-х років як соціокультурний та мистецький феномен. *Мистецтвознавчі записки*. 2019. №35. С.195-199.
29. Максимюк В., Фетисов І. Дослідження інтенсивності та тривалості звуків ритмічного супроводу на барабані награвання «Український гопак». Студії мистецтвознавчі: Театр. Музика. Кіно. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2019. Чис. 1(65). С. 7-18.
30. Манько С. Б. Полістилістичність естрадного вокального мистецтва на початку ХХІ ст. (на прикладі українських сучасних артистів) // *Культура України*, 2017. Випуск № 57. С. 232–240.
31. Мозговий М. Фольклор в українській естраді. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. 2008. №14. Сс. 105-109.
32. Покальчук Ю. Український сучасний рок : проблеми тексту. Київ : Слово і час, 2000. № 12, С.57-58.
33. Раба І.Ю. Українські гурти другої половини ХХ століття як культурно-мистецький феномен : *магістерська робота*. Київ : НАКККіМ, 2020. 56с.

34. Романко В.І. Джаз у музичній культурі України : соціокультурна та музикознавча інтерпретації : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київ, 2001. 193 с.
35. Сапожнік О.В. Антологія української популярної естрадної музики. *Частина друга : навчальний посібник*. Київ : ДАКККиМ, 2003. 165 с
36. Сердюк О.Г. Проблеми розвитку української музичної естради: криза жанру. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. № 2 (9)*. Тернопіль, 2002. С. 66 - 75
37. Сінельников І., Вітранюк Ю. Інтерпретація музичного фольклору у творчості етногурту «Zgarda». Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Музичне мистецтво. 2023. № 6(1). С. 17–32.
38. Солодовник В. Естрада. Нариси української популярної музики. Київ : УЦКД, 1998. С. 139–160.
39. Токарєв Ю. Трампліни до «зірок». Київ : *Музика*, 1990. травень-червень № 3. С. 57-62.
40. Тормахова В. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез. Київ: Ліра-К, 2017. 204с
41. Ткач А. А. Відродження фольклору в сучасному просторі українців. *Мистецтвознавчі записки*. Вип. 37. 2020. С. 134-138.
42. Ткач А. Сучасна стилізація українського пісенного фольклору. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Музичне мистецтво. 2021. № 4(2). С. 201–208
43. Федорова І. World music: походження, особливості еволюції та сучасні модифікації явища: автореф. дис.... на здобуття наук ст. канд. мистецтвознав.: 26.00.01. НМАУ ім. П.І.Чайковського. Київ, 2020, 19 с.
44. Фурдичко А. Поп-фольк як явище культурних етноадаптаційних процесів сучасного музичного мистецтва України. Народознавчі зошити. 2017. № 5 (137). С. 1198–1207.
45. Чабаненко Н. А. Неофольклоризм як стильовий напрям в композиторській творчості ХХ ст. *Культура і сучасність*. 2019. № 2. С. 137– 141.

- 46.Чернецька С. Фестивалі фольклору в соціокультурних процесах України кінця ХХ – початку ХХІ століття. Дис. ... канд. мистецтвознав.: 26.00.01. Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2015, 170 с.
- 47.Шевченко О.Г. Концепт «ф'южн» в сучасній рок-музиці України. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 41. С. 102–107.
- 48.Шевченко О.Г. Українська популярна музика : витоки та проблематика (1920–1990 рр.) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ : КНУКіМ, 2010. 170 с.
- 49.Яківчук Г.В. Українське народнопісенне виконавство в національному вихованні майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2023, №4 С.3-6.
- 50.Яговенко Н. В., Дріневська В. С., Власова С. А. Застосування народного вокалу у творах Вероніки Тормахової. *Молодий вчений*, 2017. № 11. С. 699–702.
- 51.Holden, Stephen (1988) Holden S. Review / Music; SteveForbert'sFolk-Rock. TheNewYorkTimes, Retrieved from <https://www.nytimes.com/1988/09/22/arts/review-music-steve-forbert-s-folk-rock.html> (дата звернення 15.09.2025 р.)